

OBSAH

- 6** *Cestopis a cestovanie na prahu súčasnosti*
Ján Golian, Rastislav Molda
- 38** *Z remeselnickej cesty po Amerike*
Daniel Šustek
- 88** *Listy z Londýna*
Karol Ladislav Kuzmány
- 106** *Moja cesta do Francie a Anglie*
Karol Anton Medvecký
- 130** *Na parolodi a železnici*
Koloman Banšell
- 150** *Zlomky cestopisné z Vídne do Ríma*
Leo Martin Čepka
- 168** *Výlet na more jadranské*
Jozef Viktorin
- 192** *Z Terstu do Egypta*
Julaj Kožuch
- 206** *Dolu Tekovským Pohroním*
Andrej Buday
- 212** *Z Turca do Oravy*
Ján Burian
- 222** *Rozmanitosti z cesty z Bošáckej doliny do Liptovského Sv. Mikuláša*
Jozef Ľudovít Holuby
- 254** *Cestopisné obrázky*
Svetozár Hurban Vajanský
- 268** *Z Aschabodu do Odesy*
Matúš Filo
- 284** Edičná poznámka
- 286** Zostavovatelia

6

Cestopis a cestovanie na prahu súčasnosti

V druhej polovici „dlhého“ 19. storočia sa cestovanie stávalo dostupnejším pre čoraz širšie vrstvy dobovej spoločnosti. Rozvoju cestovania napomohla modernizácia spoločnosti, so spoločenskými a hospodárskymi zmenami nastal aj rozmach tohto fenoménu. Aj samotný (moderný) človek a jeho túžba po pohybe, zmene, poznaní a rozmanitej činorodosti napomáhala progresu cestovania.¹ Súčasne s týmto rozmachom súvisel vzostup tvorby a publikovania diel opisujúcich putovanie jednotlivcov. Napísanie cestopisu bolo akousi „módnou“ záležitosťou, o čom svedčí jednoduchý pohľad do vtedajších literárnych časopisov a novín, ktoré uverejňovali dobovo nazývané „cestopisné črty“. V slovenských podmienkach vynikal predovšetkým literárny časopis *Orol*, v ktorom nájdeme desiatky uverejnených literárnych opisov cest. Medzi novinami vyčnievali *Národné noviny*. V rubrike „besednica“ boli na pokračovanie publikované viaceré cestopisné črty slovenských autorov. Za týmto trendom nezaostávali ani iné slovenské periodiká.

Fond slovenskej cestopisnej literatúry z druhej polovice 19. storočia, ako aj z prvých desaťročí nasledujúceho storočia je bohatý, obsahuje viac ako stovku diel.² Pri výbere cestopisov sme kládli dôraz na viacero aspektov. Cestopismi sme chceli poukázať na pestrosť navštívených krajín a regiónov. Ich autori cestovali zo svojho rodiska prakticky na všetky svetové strany, a preto aj zoznam opisovaných krajín je veľmi rozmanitý. Do knihy sme zaradili diela o cárskom Rusku, strednom východe, Balkáne, Jadranskom mori či o severnej Afrike. Nechýba ani reflexia zo západu: z Anglicka, Francúzska, Španielska, zo Švajčiarska, i z relatívne mladého a dynamicky rozvíjajúceho sa štátu, Spojených štátov amerických. V neposlednom rade sme vybrali aj niekoľko opisov cest po dnešnom Slovensku, v nich sa autori, pochopiteľne, sústredili na regionálne špecifiká a dobové reálne. Keďže chronologicky edícia pokrýva viac ako polstoročie (najstarší cestopis je z roku 1853, najmladší z roku 1925), kládli sme dôraz na to, aby boli podľa možnosti primerane reflektované jednot-

¹ HLAVAČKA, Milan. Mobilita, doprava, cestování, turismus – zamýšlení nad pojmy a jejich rolí ve společnosti. In BÍLKOVÁ, Eva a kol. *Na kolech do světa. Po silnicích nejen Českého ráje a Pojizeří*. Semily – Turnov – Jičín : Štátní okresní archiv Semily, 2016, s. 11.

² Bibliografiu slovenskej cestopisnej literatúry pozri: KLÁTIK, Zlatko. *Vývin slovenského cestopisu*. Bratislava : Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1968, s. 437-449.

Z remeselnickej cesty po Amerike

Daniel Šustek

Plavba z Bejrútu na ostrov Malta

V Bejrúte som žil niečo vyše pol druha roka. Usilovne som vykonával svoje stolárske remeslo a môžem povedať, že môj zárobok mi zabezpečil, i keď nie skvostný život, ale veľmi pohodlný. Po zaokrytí všetkých výdavkov, ako za šatstvo, byt a stravu, akú si vyžaduje usilovná telesná práca, zhospodáril som si ešte 350 zlatých. S týmto kapitálom vo vrecku som si zaumienil poobzerať si ešte kus sveta, najmä nový svet – Ameriku. Tým by sa splnili moje dávne túžby!

Dňa 8. novembra 1872 vkročil som na palubu veľkej rakúskej lode Minerva aj s priateľom Karolom Hermannom, Prusom z porýnskeho mesta Koblenz.¹ Odchádzali sme z doterajšieho nášho bydliska Bejrútu najsamprv do Afriky.

Ked' sme si za 20 frankov (asi 8 zlatých) vymenili lodné lístky, hľadeli sme sa zoznániť s niektorými spolucestujúcimi. Boli to zväčša Arabi, potom Európania rozličných národností a niekoľko aziatiských kresťanov. O desiatej ráno vytiahli námorníci kotvy. Zbohom, Ázia! Loď zamierila juhovýchodným² smerom do Afriky. Na tejto plavbe, ktorá trvala dva dni a dve noci, neprihodilo sa nič zvlášneho a dňa 10. novembra o jedenástej predpoludním stála už Minerva zakotvená pred egyptským mestom Alexandriou. Dali sme sa hned previezť na šajkách³ do mesta, kde sme sa dozvedeli naozaj neprijemnú novinu: najbližšia anglická loď mala odplávať iba o 6 dní, a za celý ten čas budeme musieť tu čakať. Pri náramnej drahote v tomto meste pôsobilo to nemilo i na naše vrecká. V samom meste sa od čias mojej prvej návštevy nič nezmenilo; bolo tu len veľmi teplo. Ešte teraz po Martine⁴ bolo tu v tieni 28 °R.⁵

¹ Koblenz je mesto nachádzajúce sa na sútoku riek Rýn a Mosela v dnešnom západnom Nemecku, v spolkovej krajine Porýnie-Falcko.

² Plavili sa na juhovýchod.

³ Šajka bol ľahký čln používaný v Stredomorí, spravidla na prevoz pasažierov a menšieho tovaru z pobrežia k väčším lodiam kotviacim ďalej od brehu. V uhorskom kontexte termín (šajkaš) označoval uhorskú, neskôr habsburskú riečnu flotilu na Dunaji a Sáve.

⁴ Po 11. novembri.

⁵ Približne 35 °C.